

Manillaköysi

Manillaköysi (katkelma alusta), 1957.

KERRONNAN KEINOJA

- Aukot
- Dialogi
- Kommentoiva kertoja

Keppilän Joose löysi köyden keskeltä huoltotietä. Kai se oli pudonnut huolimattoman ajomiehen kuormasta. Se oli ainoa käyttökelpoinen ja yleisesti pätevä esine minkä hän oli löytänyt koko sotaretken aikana. Se oli käyttämätön, ehjäsyinen, aivan puhdas ja uusi eikä mitään paperinarua, valmiiksi päätetty molemmista päistä. Joose ilostui. Siinä paikassa keskellä tietä hän mittasi sen käsiensä välissä, avasi sen vyyhdestä ja solutti kätensä läpi. Kymmenen syltä. Kulki polkupyörällä jääkäri ohi, pysähtyi ja laskeutui pyörältään katsomaan.

- Oletko tosituumissa? hän kysyi.
  - Miten niin?
  - Ajattelin vain, että voisin olla avuksi. Käy kivuttomammin.
- Joose ymmärsi, sillä hän ei suinkaan ollut mikään ymmärtämätön mies.
- On asioita, jotka parhaiten hoidetaan yksin, hän sanoi.
  - Se on miehen puhetta, jääkäri myönsi ja jatkoi matkaansa. Joose oli jo hätkähtänyt, että mies saattoi olla köyttä etsimässä ja omistamassa. Tipalla oli, ettei hän osunutkaan ensimmäiseksi.
- Joose toi muuna miehenä köyden korsuun ja ripusti sen manttelinaulaan oven suuhun. Illalla, kun kaikki miehet olivat kotosalla, se joutui yleisen mielenkiinnon kohteeksi.
- Kuka rietas on vallannut minun manttelinaulani? Kenen tämä köysi on? alkoi viimeksi sisälle tullut sotamies manata.
  - Älä koske se on minun! Joose hyppäsi lavitsaltaan alas. Julkinen tun-

nustus oli tehty, liekö ollut synnintunnustus. Se oli ollut Joosen tarkoituskin, kun hän etukäteen lavasti tämän kohtauksen.

– Vie helvettiin se tästä naulasta!

Kerkeästi Joose sieppasi köyden haltuunsa, mutta mies ehti vielä tarttua siihen kiinni. Hän tarkasteli sitä hetken ja antoi sitten hylkäävän tuomionsa.

– Älä hirtä itseäsi manillaköyteen. Se venyy liikaa.

Joose vei köyden makuusijalleen ja kätki sen vuodehävuihinsa, kahdeksi kuukaudeksi.

Kesäkuun alkupäivinä Joose pääsi vuorolomalle.

– Minä vien tämän köyden kotio, koska minä en tätä täällä näy tarvitsevan, hän alkoi puhua edellisenä iltana. Samalla hän otti köyden esille ja käsitteli sitä huolimattomasti, niin kuin ei olisi pitänyt sitä paljon minkään arvoisena. ■

MERKITYKSEN JÄLJILLÄ

1

Kertoja jättää aukkoja

Veijo Meren Manillaköysi-romaanin tapahtumia tarkkaileva ulkopuolinen kertoja jättää lukijalle paljon avoimia kysymyksiä, toisin sanoen teksti on hyvin aukkoinen ja sisältää runsaasti epämääräisyyskohtia. Tällaisella kerronnalla luodaan järjettömältä tuntuva tilanne ja maailma, jossa arkipäivän logiikka ei toimi.

Tutki teoksen alkua ja pohdi, mitä kertoja ei kerro

- tapahtuma-ajasta ja -paikasta,
- Joosen taustasta,
- köyden merkityksestä Jooselle.

2

Dialogi kerronnan keinona

Manillaköysi-romaanissa kerronta etenee dialogin varassa. Arvioi Joosen ja muiden sotilaiden välisiä keskusteluja ja pohdi niiden koomisuuden syitä.

- Etsi esimerkkejä, jotka osoittavat, että
- keskustelu perustuu jatkuviin väärinymmärryksiin,
  - Joose valehtelee,
  - henkilöt puhuvat vain jotain sanoakseen,
  - Joose puhuu peittääkseen hämmennyksensä ja todelliset päämääränsä.

Kertoja kommentoi

Toisinaan kertoja tulee mukaan tarinaan ottamalla kantaa tapahtumiin ja tekemällä huomautuksia henkilöistä ja tilanteista.

Tutki Manillaköyden kertojan asennetta Joosea kohtaan. Mistä näkyy, että kertoja

- arvostaa Joosea,
- ihmettelee Joosen käyttäytymistä,
- suhtautuu huvittuneesti Joosen puuhiin,
- ennakoi Joosen toimia.

VASTAA TEKSTIN EHDOKSILLA

- **Pohdi**, miten Meren kerronta rakentaa kuvan sodasta järjettömänä toimintana.

TOVE JANSSON:

Kissa

Kokoelmasta Kesäkirja. 1973.

KERRONNAN KEINOJA

- Allegorisuus
- Aukot

Kissa oli tullessaan hyvin pieni ja osasi juoda maitoa vain tuttipullos-
ta, luojan kiitos että Sophian tutti oli vielä tallessa ullakolla. Aluksi
kissanpentu makasi kahvipannunmyssyssä, jotta sillä olisi lämmin
paikka, mutta kun se oli oppinut käyttämään jalkojaan, se sai nukkua leikki-
mökissä Sophian sängyssä. Sillä oli oma tyynynsä Sophian tyynyn vieressä.

Se oli harmaa kalastajakissa ja se kasvoi nopeaan. Eräänä päivänä se lähti
leikkimökistä ja muutti taloon asumaan, siellä se vietti yönsä sängyn alla tiski-
koppassa, sillä oli nimittäin aivan omia aatteita jo silloin. Sophia vei kissan
takaisin leikkimökkiin, hän teki parhaansa ollakseen mielin kielin, mutta
kuta enemmän hän rakasti, sitä sukkelampaan kissa taas palasi tiskikop-
paan. Kun koppa tuli liian täyteen, alkoi kissa rääkyä ja silloin jonkun oli
pestävä tiskit. Sen nimi oli Ma Petite ja kutsumanimi Mappe.

Rakkaus on omituista, sanoi Sophia. Kuta enemmän jotain toista rakastaa,
sitä vähemmän se toinen välittää.

Tuo pitää paikkansa, huomautti isoäiti. Ja mitäs sitä silloin tekee?

Rakastaa aina vaan, Sophia vastasi uhkaavasti. Aina vaan kovemmin ja ko-
vemmin.

Hänen isoäitinsä huokasi eikä vastannut.

Mappea vietiin kaikkiin viihtyisiin paikkoihin, joista kissa suinkin saattoi
pitää – se vain katseli ympärilleen ja meni tiehensä. Se halattiin litteäksi – se
sieti sen kohteliaasti ja kömpi tiskikoppaan. Se sai kuulla kiihkeitä uskoutu-
misia, ja se käänsi keltaisen katseensa pois. Mikään koko maailmassa ei
näyttänyt kiinnostavan tätä kissaa paitsi nukkuminen ja syöminen.

Tiedätkö, Sophia sanoi. Joskus minusta tuntuu että vihaan Mappeda. Minä en jaksa rakastaa sitä enää, ja minä ajattelen sitä koko ajan!

Viikon toisensa jälkeen Sophia ahdisteli kissaa. Hän puhui sille lempeästi ja antoi lohtua ja ymmärtämystä, ja vain jonkun harvan kerran hänen kärsivällisyytensä loppui, silloin hän kiljaisi ja veti kissaa hännästä. Mappeda sähähti ja painui talon alle, ja jälkeensä sen ruokahalu oli entistä parempi ja se nukkui vielä tavallista kauemmin, saavuttamattomaan pehmeuteensä kääriytyneenä ja tassu somasti kuonon päällä.

Sophia lakkasi leikkimästä ja alkoi nähdä painajaisunia. Hän ei voinut enää ajatella muuta kuin kissaa, joka ei suostunut kiintymään. Mappeda kasvoi koko ajan, siitä tuli laiha ja villi pieni kissa, ja eräänä kauniina kesäkuun yönä se ei palannutkaan tiskikoppaansa. Aamulla se tuli sisälle tupaan ja kissokotteli, ensin se venytti etujalkojaan takamus pystyssä, sitten se venytti takajalkojaan, ummisti silmänsä ja alkoi hioa kynsiään keinutuoliin. Tämän jälkeen Mappeda hyppäsi sänkyyn nukkumaan, sen koko olemusta leimasi rauhallinen ylemmydentunto.

Se on alkanut pyydystää, ajatteli isoäiti.

Hän oli oikeassa. Jo seuraavana aamuna kissa tuli sisään ja pani kynnykselle pienen harmaankeltaisen linnun. Kaula oli purtu poikki oikein näppärästi, ja muutama punainen veripisara lepäsi kauniisti linnun kiiltävällä höyhenpuvulla. Sophia kalpeni, hän katseli murhattua lintua hievahtamatta. Sitten hän meni murhaaja-Mapen ohi pienin jäykin sivuaskelin, kääntyi ja syöksyi ulos.

Jälkeensä isoäiti mainitsi siitä omituisesta piirteestä villieläimissä, esimerkiksi kissoissa, että ne eivät ymmärrä mikä ero on rotan ja linnun välillä.

Sitten ne ovat tyhmiä, Sophia tokaisi. Rotta on iljettävä ja lintu on mukava. Minä en aio puhua Mapen kanssa kolmeen päivään. Eikä hän enää puhunut kissansa kanssa.

Joka yö meni kissa metsään, aamulla se iski saaliinsa ja kantoi sen tupaan ihailtavaksi, ja joka kerta lintu heitettiin mereen. Vähän myöhemmin Sophia seisoi ulkona ikkunan alla ja huusi: Voiko sinne tulla? Onko ruumis korjattu pois? Hän rankaisi Mappeda ja lisäsi omaa tuskaansa mieltäraastavalla karkeudella. Toisinaan hän huusi: Oletteko pesseet veritahrat pois?! Tai: Kuinka monta tänään on murhattu? Eikä aamukahvi ollut enää sama kuin ennen.

Oli suuri helpotus, kun Mappe vihdoinkin oppi kätkemään rikoksensa. On aivan eri asia, näkeekö verilätäkön vai tietääkö siitä vain. Mappe taisi kyllästyä kaikkeen huutamiseen ja rähjäämiseen ja ehkä se luuli niinkin, että talonväki söi sen kaikki linnut. Kerran aamulla, kun isoäiti otti kuistilla ensimmäisen savukkeensa, hän pudotti imukkeen ja se kieri lattianrakkoon. Isoäiti kohotti yhtä lankkua, ja silloin hän näki mitä Mappe oli tehnyt, siellä oli rivi hienosti kaluttuja pieniä lintuja. Tottakai hän tiesi, että kissa edelleenkin saalisti eikä muuta voinut, mutta kun Mappe seuraavan kerran ohimennessään hieraisi hänen säärtään, hän väisti ja kuiskasi: Senkin viekas piru. Kissankuppi särkineen oli koskemattomana portaiden vieressä ja keräsi kärpäsiä.

Kuule, Sophia sanoi. Minä toivoisin, ettei Mappe olisi koskaan syntynyt-kään. Tai että minä en olisi syntynyt. Se olisi ollut paljon parempi.

Te ette siis vielääkään puhu toisillenne? kysyi isoäiti.

Ei sanaakaan Sophia vastasi. Minä en tiedä mitä tekisin. Ja jos minä annan sille anteeksi, niin mitä hauskaa siinä on, kun se ei siitä välitä! Eikä isoäiti keksinyt mitään sanottavaa.

Mapesta tuli villi kissa, tupaan se tuli aniharvoin. Se oli samanvärinen kuin saari, vaaleata harmaankeltaista ja siinä eri vivahteita, raitoina niin kuin kalliolla tai täplinä kuin aurinkoläikät hiekkapohjassa. Kissan hiipiesä rantaniityn yli sen liikkeet olivat kuin tuulenkare ruohikossa. Tuntikaudet se vahti vesakossa, liikkumaton siluetti, kaksi suippoa korvaa auringonlaskua vasten, sitten yhtäkkiä poissa... ja jokin piipitti, yhden ainoan kerran. Kissa livahti ryömykuusten alle, sateesta likomärkinä ja laihana kuin viiva, ja auringon tullessa esiin se pesi itseään nautiskellen. Se oli ehdottoman onnellinen kissa, mutta se ei seurustellut kenenkään kanssa. Hellepäivinä se kieriskeli sileällä kalliolla, ja joskus se söi ruohoa ja oksensi omia karvojaan kaikessa rauhassa kissojen tapaan. Ja mitä se muina aikoina puuhasi, sitä ei tiedä kukaan.

Eräänä lauantaina Övergårdit tulivat kahville. Sophia meni rantaan katsomaan heidän venettänsä. Se oli iso vene ja täynnä kasseja, jerrykannuja ja koreja, ja yhdessä korissa naukui kissa. Sophia kohotti kantta, ja kissa nuolaisi hänen kättään. Se oli iso ja valkoinen ja sillä oli leveä naama. Eikä se lakanut kehräämästä, kun hän nosti sen korista ja kantoi maihin.

Jaaha, vai löysit sinä sen kissan, sanoi Övergårdin Anna. Se on kiltti kissa,

mutta hiiriä se ei pyydystä, ja niin me on aiottu antaa se insinöörinväelle.

Sophia istuutui sängylle painava kissa sylissään. Se kehräsi koko ajan. Se oli pehmeä, lämmin ja mukautuva.

Asia järjestyi helposti, pullo rommia oli vaihtokaupan panttina. Mappedettiin kiinni eikä se tajunnut mistä oli kysymys ennen kuin Övergårdien vene oli jo matkalla kylään.

Uuden kissan nimi oli Svante. Svante söi särkiä ja antoi mielellään silittää itseään. Se muutti leikkimökkiin ja nukkui joka yö Sophian käsivarsilla, ja joka aamu se tuli tupaan aamukahville ja jatkoi uniaan hellanloukon sängyssä. Jos aurinko paistoi, se piehtaroi lämpöisellä kalliolla.

Ei siihen! huusi Sophia. Se on Mapen paikka! Hän kantoi kissan vähän kauemmaksi, se nuolaisi hänen nenäänsä ja piehtaroi kuuliaisesti uudessa paikassaan.

Kesä tuli yhä kauniimmaksi – pitkä sarja tyyniä sinisiä kesäpäiviä. Joka yö nukkui Svante kuono Sophian poskella.

Minä olen jotenkin omituinen, Sophia sanoi. Minusta alkaa olla pitkäpiimäistä, kun aina on kaunis ilma.

Niinkö sinusta? hänen isoäitinsä sanoi. Sinä olet sitten ihan kuin vaarisi, hänkin piti myrskystä. Mutta Sophia meni pois ennen kuin isoäiti ehti jutella vaarista enempää.

Ja vähitellen alkoi tuulla, yöllä johonkin aikaan, varovaisesti, ja aamulla tuli rehellinen lounaismyrsky, joka pärski vaahtoa yli koko kallion.

Herää, Sophia kuiskasi. Herää, kultaseni, nyt on myrsky.

Svante kehräsi ja ojensi sängynlämpöiset jalkansa kaikkiin suuntiin. Lakanana oli täynnä kissankarvoja.

Nouse! Sophia huusi, nyt on myrsky! Kissa se vain käänsi leveätä maahaansa. Silloin Sophia yhtäkkiä suuttui ihan hirveästi, hän potkaisi oven auki ja heitti kissan ulos tuuleen, näki sen painavan korvansa litteiksi ja huusi: Ala pyydystä! Tee jotain! Ole niin kuin kissa! Ja sitten hän alkoi itkeä, juoksi vierashuoneen portaille ja jyskytti ovea.

Mikä hätänä, isoäiti kysyi.

Minä haluan Mapen takaisin! huusi Sophia.

Mutta sinähän tiedät, millaista sitten rupeaa olemaan, isoäiti sanoi.

Kamalaa, Sophia sanoi vakavana. Mutta Mapped on se jota minä rakastan.

Ja sitten vaihdettiin taas kissaa. ■

MERKITYKSEN JÄLJILLÄ

1

Tarinan allegorisuus

Tove Janssonin novelli Kissa kertoo tarinan tytön, Sophian, suhteesta kissoihin, Mappeen ja Svanteen. Tutki Janssonin novellia ihmissuhteiden kehittymisen allegoriana.

A.

Etsi kohtia, jotka kertovat suhteen alkuvaiheista:

- Mapen ja Sophian kohtaamisesta,
- kiintymyksen kasvusta,
- Sophian reaktioista,
- ihastumisen syistä.

B.

Etsi suhteen ristiriitojen syitä

- Mapen luonteesta ja teoista,
- Sophian tavasta rakastaa,
- Sophian yrityksistä ratkaista ongelmia,
- mustasukkaisuudesta,
- syyllistämisestä.

C.

Tutki Sophian kasvua ja hänen rakkautensa syvenemistä.

Etsi kohtia, jotka kuvaavat Sophian

- ikävää Mapen lähdettyä,
- yrityksiä kiintyä toiseen,
- nöyrymistä,
- rakkautensa hyväksymistä ja
- itsensä löytämistä.

2

Tarinan aukkoisuus

Tytön isoäiti on mukana tarinassa tärkeänä keskustelukumppanina ja aikuisena neuvojana. Tekstissä vilahtelee viittauksia isoisään, mutta isoisän luonne ja hänen suhteensa isoäitiin jää arvoitukseksi.

Tutki tätä aukkoa ja tee päätelmiä

- isoäidin ja isoisän suhteen ongelmista,
- rakkauden vahvuudesta,
- suhteen vaiheista,
- suhteen vaikutuksesta isoäidin antamiin neuvoihin.

VASTAA TEKSTIN EHDOKSILLA

- Tiivistä novellin tarina tulkinaksi siitä, mitä kissat opettivat Sophialle rakkaudesta.

JUHA SEPPÄLÄ:

On lohdullista nähdä vanhan miehen tupakoivan

Kokoelmasta *Tunneteko tyypin*, 1995.

KERRONNAN KEINOJA

- Ulkopuolinen kertoja
- Kommentoiva kertoja

Silloin tällöin näkee jollakin julkisella paikalla, linja-autoaseman laiturilla tai baarin nurkassa vanhan miehen virittävän tupakkaan tulta. Köhivä mies tekee sen kurttuisin, kellertävin kasvoin ja ruskein sormin, mutta arvokkaasti. Hän ei piittaa arvostelevista, paheksuvista katseista, vaan sytyttää savukkeen ja alkaa vedellä haikeita, nautinnollisia henkosia, eikä siihen ole kenelläkään nokan koputtamista. Mies on suvereeni yksilö, hän kantaa täyden vastuun teoistaan eikä raportoisi niistä kenellekään. Silmiemme edessä hän uhmaa kuolemaa rauhallisesti, elämää nähnein elein. Tupakoinnistaan huolimatta hän on selviytynyt tähän saakka. Moni nuorempi tupakoimaton on jo kuollut syöpään, sepelvaltimotautiin tai aivoverenvuotoon. Vanha mies vain polttee, karistaa välillä pitkän pylvään tupakastaan ja vie sen taas huulilleen. Vaikka kysymys olisi luonteen heikkoudesta – mitä se sitten onkin – hän herättää ympäristössään optimismia ja toivoa. Ympäristömyrkyt, lisäaineet, kolesteroli, suola – kaikkien karikoiden läpi mies on porskutellut niin että savu vain on pöllähdellyt. Hän ei näytä edes syyllisyyttään luimistelevalta reppanalta, vaan tyyneeltä ja hyväntuuliselta, tasapainoiselta ihmiseltä. Mikä on elämänilonne ja mielenrauhanne salaisuus, tekisi mieli mennä kysymään. Vastaisiko mies, että tupakkahan se. Tuskin. Hän työntää suuhunsa savukkeen silloin kun tuntuu sitä kaipaavan, hirveästi elämänsä perusteita analysoimatta tai problematisoimatta. Mutta vaikuttava näky se on: samalla tavalla kuin ihminen voi kuolla arvokkaasti, voi hän myös elää. Savu kiemurtaa miehen riippumattoman, itsensä löytäneen persoonallisuuden rajoja pitkin, ja näkyviin pürtyy ehjä kuvio, joka voi loukata vain heikkoja, arkoja ja keskentekoisia. ■

MERKITYKSEN JÄLJILLÄ

1

Kertoja on piilossa

Pohdi, onko Seppälän novellin kertoja

- ulkopuolinen ja kommentoiva tarkkailija,
- osa kertomusta ja vanhan miehen tuttu,
- kerrontahetkellä samassa paikassa kuin vanha mies,
- kaikkietävä ja puolueeton katsoja,
- vanhaan mieheen samastuva.

2

Kertoja luo kuvan päähenkilöstä

A.

Etsi sanoja ja ilmauksia, joilla kertoja kuvaa vanhan tupakoivan miehen ulkonäköä ja luonnetta.

B.

Päättele listaamiesi sanojen perusteella, haluaako kertoja lukijan suhtautuvan päähenkilöön

- ymmärtävästi ja myötätuntoisesti,
- ihailevasti,
- uteliaasti,
- kadehtien.

3

Kertoja ottaa kantaa ja tulee näkyviin

Etsi kohdat, joissa kertoja

- tuo esille vanhan miehen vaikutuksen muihin ihmisiin,
- paljastaa omia ajatuksiaan, pelkojaan ja toiveitaan,
- pohtii hyvän elämän perusteita.

VASTAA TEKSTIN EHDOKSILLA

- Seppälän novelli ottaa kantaa ihmisen vapautteen valita oma elämäntapansa. Erittele ja tulkitse novelli tästä näkökulmasta.

T U U V E A R O :

Rapakon taa

Kokoelmasta Sinikka Tammisen outo tyhjiö, 2001.

KERRONNAN KEINOJA

■ Eläytyvä kertoja

Topi ei aina ymmärrä mitä äiti itkee. Äiti istuu olohuoneen pöydän ääressä, sen hartiat tärisyvät mutta mitään ääntä ei kuulu. Topi istuu vastapäätä, on nälkä, maksalaatikko on vieläkin äidin kassissa. Topi heiluttelee jalkoja ja miettii maksalaatikon makua. Se on puoliksi makea ja puoliksi suolainen, rusinat pitää nyppiä pois. Äidin edessä on kirje isältä. Äiti niistää valmiiksi märkään nenäliinaan. Sen nenästä roikkuu räkää pitkinä rihmoina. Yksi rihma vain venyy ja venyy, äiti ei huomaa, kunnes rihma osuu pöytään, plop, ja äiti pyyhkäisee käsivarrella naamaansa. Uskaltaisikohan sanoa maksalaatikosta. Äiti suoristaa selkänsä kuin kuulisi Topin ajatukset ja hymyilee. Topi näkee, ettei sitä oikeasti naurata, mutta ei sano mitään, koska vatsassa murisee pedon nälkä. Isä puhui aina pedon nälästä, hieroi mahan päältä ja sanoi ”mahaluu mahaluu”, ja äiti sanoi ”halua pois, pihviä ei tipu”. Äiti on vegetaristi. Topi saa maksalaatikkoa ja lihapullia melkein aina kun haluaa, vaikka ne ovat pullollaan lisäaineita. Äidin silmät näyttävät pesukarhun silmiltä, se nousee ylös ja menee kas-sille. Kohta keittiöstä leijuu maksalaatikko. Kun Topi syö, äiti katsoo. Topi va-luttaa puolukkahilloa lautaselle. Syötyään hän nuolee lautasen, äiti näyttää tyy-tyväiseltä. Se antaa Topin otsalle märän suukon ja menee keittiöön tiskaamaan. Topi katsoo kirjettä. Isän kirjaimet ovat koukeroisia, Topi tuijottaa sanoja ihan läheltä. Ensi syksynä alkaa koulu, hän osaa jo kirjaimet ja vähän tavata, naapu-rin Ella ei osaa yhtään mitään. Ra-kas Au-li. Äidillä on etunimi. Topi ei jaksa pal-jon pitemmälle, sillä ulkoa kuuluu Pasin huuto. Topi vetää saappaat jalkaan ja juoksee raput alas pihaan. Siellä ei olekaan Pasi vaan isot pojat, ne istuvat mat-totelineellä ja polttavat tupakkaa. Se on silkkaa typeryyttä, isäkin hankkii vuo-renvarmasti astman. Topi arvelee että astmoja hankitaan ulkomailta. Pusikossa huutavat linnut. Isän mukaan ne ovat muuttolintuja, jotka syksyn tullen siirty-

vät uusiin puskiin huutamaan. Keskellä pihaa on iso kuralätäkkö. Topi jää kahlaamaan, kylmä märkä leviää ensin varpasiin ja sitten koko jalkaan. Saappaassa on reikä, mutta muuten lätäkössä on hauska seisoa. Isot pojat sylkevät pituutta. Yksi niistä on kiva, Jari-Pekka, se antaa joskus salmiakkia jos muut ei ole mukana. Topi lähestyy poikia. Meidän isä meni rapakon taa, hän kertoo. Ne lopettavat syljeskelyn. Topi tietää heti ettei olisi pitänyt. Jari-Pekalla on erilainen katse, se hymyilee vinosti, ja Topi näkee että salmiakkia ei tipu. Vai ihan sinnekö meni, toinen poika sanoo ja osoittaa sormella lätäkköä. Ne pyrskähtävät nauruun ja hakkaavat polviaan. Topi katsoo kuravettä. Hän litsauttelee märkää jalkaa saappaassa, sukasta kuuluu erikoinen ääni. Hän kääntää pojille selkensä ja menee takaisin kuraan. Syvimmässä kohdassa vesi ulottuu melkein saappaan suuhun asti. Topi kumartuu ja näkee kuvansa ruskeassa vedessä, hiukset roikuvat molemmilla puolilla päätä. Taustalla näkyy taivas. Poikien nauru kuuluu selän takaa, mutta Topi ei niistä piittaa, hän tähyilee veteen ja ajattelee isän partaa. Se on ruskea ja tuuhea, mutta nyt kuulemma ajettu pois. Topi ei osaa kuvitella miltä se näyttää. Alkaa tulla kylmä, vesi ei enää tunnu yhtä hauskalta. Topi suoristaa itsensä ja miettii miksi seisoo siinä, hän saisi vuorenvarmasti nuhan. Hän lamsii pois sanomatta moi. Kotona Topi vie märän sukan ammeenreunalle kuivumaan. Kosteasta jalkapohjasta jää jälkiä lattiaan. Topi tarkkailee miten jalanjälki hiljalleen hiipuu pois, ensin varpaat ja viimeiseksi kantapäät. Äiti nukkuu. Äiti ottaa nykyään yhä useammin päiväunet, ja Topin on oltava ihan hiljaa. Topi nojaa ikkunalautaan ja katsoo ulos. Hän siristelee silmiään ja katsoo niin kauas kuin pystyy, ensin pihalle ja sitten harmaalle taivaalle ja horisonttiin, jonne muuttolinnut lentävät ja häviävät kuin pieni rusinaparvi. ■

MERKITYKSEN JÄLJILLÄ

Kertoja rajaa näkökulman

Rapakon taa -novellin kertoja katsoo tapahtumia pienen pojan, Topin, näkökulmasta ja tuo samalla esiin lapsen käsityskyvyn rajallisuuden tämän pohtiessa isän ja äidin eron syitä.

Etsi kohdat, joissa Topi

- tulkitsee äidin käyttäytymistä,
- pohtii isän lähdön syitä,

- haluaa miellyttää äitiä,
- ikävöi isää,
- pelkää tulevaisuutta,
- purkaa ahdistustaan,
- etsii lohtua.

2

Kertoja myötäelää

A.

Kertoja selittää Topin ajatuksia ja tunteita kuvaamalla hänen toimiaan arkiympäristössä.

Etsi kohdat, joissa Topi

- siirtää todellisen ongelman koskemaan ruokaa,
- tarrautuu yksityiskohtiin ja tarkkailee niitä,
- yrittää selvittää ongelmista yksin,
- etsii miehen mallia,
- hyväksyy tapahtuneen.

B.

Kertoja puhuu tapahtumista pääosin Topin äänellä, mutta seassa kuuluu myös aikuisten ääniä.

Etsi Topin sisäisestä puheesta kohdat, joissa hän yrittää selittää lapsen käsitäskyvyllä

- isän ja äidin ongelmia suhteessa seksuaalisuuteen,
- ruokaan ja terveyteen liittyviä kiistoja,
- vanhempien koulutustaustan erilaisuutta,
- isän tapaa käyttäytyä kotona,
- isän lähtemistä kotoa,
- isän myöhempää muuttamista,
- äidin tapaa surra.

VASTAA TEKSTIN EHDOKSILLA

- Erittele Tuuve Aron novellia pienen pojan selviytymistarina.

Lahja

Kokoelmasta *Siperian tango, 2003.*

KERRONNAN KEINOJA

■ Minäkertoja

Huttusen nimi oli Vepe. Se veltoili taloyhtiön huoltomiehenä niissä Poronsarven viereisissä taloissa. Se piti haalareita myös vapaalla. Sarvessa se alkoi poikkeilla Helgen kanssa itsenäisyyspäivän aikoihin. Ne eivät entuudestaan tunteneet, mutta tulivat heti juttuun. Molemmat tiesivät urheilulajeista joista en ollut kuullut mitään. Työstään Vepe puhui vain vastahakoisesti, koska tiesi meidät virattomiksi. Sen lähdettyä kiuasta potkimaan Helge kiitteli sitä hienotunteiseksi.

Aatonaattoamuna seitsemältä heräsin oven hakkaamiseen. En ollut ulosotossa. Helge käveli puhumatta sisään. Haistoin siinä eilisen, suuren Sarven. Se kysyi onko kaapissa muuta kuin ummehdusta. Valutin sille mukillisen vettä. Käärin meille sätkät ja odottelin saako se kohtauksen vai onko sillä asiaa. Joskus ne tulevat siltä yhtäikaa.

Se kysyi onko minusta hommiin. Töihin vai hommiin, kysyin, tilastoitu mies. Se kertoi Vepen kertoneen, että sen viereisessä kerrostalossa asui niin vireätä porukkaa, että ne järjestävät joulun yksissä. Siihen oli muuttanut maalaisia, kylätoimikunnissa harjaantuneita. Mielellään tätä kuuntelee, sanoin. Ne ovat kasanneet pommisuojaan koko talon joululahjat, ne tilaavat saman pukin joka talouteen. Ne saavat alennuksen. Olin suunniltani tästä tiedosta. Me viedään ne, Helge sanoi. Sen parempi silmä hehkui pahaa valoa. Älä, minä sanoin. Varmana, Helge sanoi. Se oli suunnitellut kaiken valmiiksi. Se ja sen suunnitelmat. Niin ei oo koskaan tehty, Helge sanoi. Miksihän, käskin sen miettiä.

Helge häipyi, mutta palasi lastin kanssa iltapäivällä taivuttelemaan. Sen mielestä homma oli hoidettavissa. Muistutin sitä, että lahjat oli kerätty

pommisuojaan. Sen piti kestää atomipommi. Ehkä se ei sitä kestä, mutta kestää se meidän tiirikat. Helge pahastui. Joimme äkeinä kossua. Se keksi, että talon penikat avaavat meille ovet, koska olemme joulupukkeja. Niillä roikkuu avaimet kaulassa nykyään, se tiesi. Meillä pitää olla kuorma-auto, estelin. Totta kai, Helge sanoi kyllästyneellä äänellä, vaikka naamasta näin, ettei asia ollut juolahtanut sen mieleen. Meillä ei ole pätkää pukivehkeisiin, sanoin.

Seurattiin kahta Sampo-keskuksesta lähtenyttä joulupukkia. Ne olivat siivileissä, muovikassit kädessä. En pitänyt meitä viisaina, Helge äsähti, kun huomautin siitä. Jouduttiin istumaan kaksi tuntia kylmällä penkillä kusivaikeuksia kerjäämässä. Pukit viihdyttivät lapsia. Ne halusivat usein teknisiä, englanninkielisiä lahjoja. Yksi toivoi, ettei sen isovelji saa mitään. Pukit kävelivät Pekankadulta kerrostaloon, Helge perään, minä Helgen. Se potkaisi isompaa pukkia käteen, ettei se ehtinyt syyttää käytävään valoa. Kassi, Helge sanoi. Sen käteen vilahti puukko. Vaikea sanoa mistä. Siinä on vaan vaatteita, pukki sanoi. Kai me se tiedetään, Helge sanoi. Motkotin siitä sille vielä viisi tuntia myöhemmin. Nyt ne tietää, että me haluttiin nimenomaan joulupuun vehkeitä, sanoin. Helge arveli, että ne pitää meitä kilpailevan urheiluseuran pukkeina. Mentiin maate.

Helge palasi aamusella takaisin avaimillani, joita en ollut sille antanut. En tiennyt, koska se oli lähtenyt. Se kertoi kuormurin odottavan pihalla. Sanoin etten aja. Helge ajoi, vaikka se ei voinut nähdä paljon naamarin silmäaukoista. Pihan pennut hiljentyivät. Helge kaivoi taskusta karkkeja, heitteli niitä joka suuntaan. Lapset kiljuivat niitä etsiessään. Kädestä annetut ne olisivat ottaneet vastaan hiljaisina.

Pienin avasi meille ovet. Isommat eivät kehdanneet, mutta näin niitten kadehtivan pientä. Minne te viette lahjat, se kysyi. Korvatunturille, Helge sanoi, leimausta varten. Ehtiikö ne tänne illaksi, se kysyi. Mikä sun nimi on, minä kysyin. Pekka Sakari Vaara, pentu sanoi. Valehtelin sille vanhan voimistelunopettajani nimen. Et oo, pentu sanoi. Säikähdin. Sie oot joulupukki, se sanoi. Olin unohtanut. Ehtii, ehtii, Helge sanoi. Pukilla on vormulaporot.

Kannoimme lahjoja tunnin puolijuoksua. Vanha mies pysähtyi ihmettelemään meidän touhuja, mutta ei puuttunut. Muut hämmensivät puuroa, kiukuttelivat vesikinkkua. Helge ajoi kuormurin Kemintien varteen valta-

vaan autotalliin, jonka se ronklasi auki. Kasasimme videot, kännykät ja tietokoneet omaan nurkkaansa. Viinaa ja varsin laadukasta ihmiset näyttivät antavan lahjaksi paljon. Maistelimme niitä, kun työ oli loppuillaan. Otin kassasta paketin ja annoin sen Helgelle. Kiitin häntä menneestä vuodesta. Jännitys oli herkistänyt sen niin, että sen silmät kostuivat. Se oli monimetrisen miehen villatakki. Helge sanoi toivoneensa juuri sitä. Se antoi minulle suorakaiteen muotoisen paketin. Oveen rynkytettiin. Menin avaamaan venäläisille. Volodja, Sasha ja Aleksei tutkivat tavaroita, jauhoivat venettä keskenään. Ne tulivat nurkasta ja Aleksei ehdotti liukkaalla suomella, että viisituhatta markkaa. Näytettiin miten tärisemme ja hakkaamme ilmaa saamatta toisiamme selkään, koska meitä niin naurattaa niitten puheet. Me oltiin hie-man maisteltu. Venäläiset vetäytyivät neuvottelemaan. Palatessa ne lupasivat yhdeksän tonnia. Helge vaatii kymmentä, ja niin paljon lahjaviinaa kuin pää vetää. Käteltiin sopimuksen kunniaksi.

Volodja määrättiin lastaamaan venäläisten autoa, me muut kippailtiin viskiä ja konjakkia. Minun pakettini oli kääritty siniseen, tähtiseen paperiin, taivastapettiin. Paketti oli liian iso kirjaksi, kun ravistelin sitä, kuului pientä helinää kuin rikkimenneestä hehkulampusta. En päässyt paketin sisällöstä perille puristelemalla. En edes siitä oliko se puuta, muovia vai metallia. Vaate se ei ollut, ellei kenkä. Niitä ei lahjoitella yksitellen. Paketti kiehtoi. Helge sanaili Aleksein kanssa saammeko kuunnella cd-soittimella joululauluja. Aleksei antoi periksi, kun sen kaverit kannattivat Helgeä. Muistelin joskus pentuna saaneeni samanlaiseen paperiin käärityn paketin. Harmitti, kun en muistanut mitä paketissa oli ollut.

Venäläiset joivat viinaa siinä missä me.

Kysyin juomasta lämmenneeltä Alekseilta, mitä se arveli minun pakettini sisältävän. Se sanoi sen selviävän helposti, nappasi paketin minulta. Löin sitä kaulaan ennen kuin se ehti repiä paperin. Lahja putosi lattialle. Ryhdyttiin nyrkkipainiin betonilla. Humalaisilta se sujui hankalasti. Muita meidän kiistamme ei kiinnostanut. Helge opetti Sashalle ja Volodjalle, miten lausutaan tonttunjoukko silloin varpahillaan. Sitä yritettiin myös laulaa. Väsyimme Aleksein kanssa pian. Se kehotti minua aikuistumaan. Sen housunpolvi oli pilalla.

Illasta en paljon muista. Helge kompastui villatakkinsa helmaan, aukaisi päänsä oveen. Joulupäivänä se virkistyi ensimmäisenä, järjesti jostain ruo-

kaa ja naisia. Se oli saavutus. Ruoat olivat hyviä. Rupeama kului nopeasti. Sen huomasi kun se oli ohi. Tapaninpäivänä minulla oli niin paha olla, että piti liikkua. Korvani haisivat. Järjestetty nainen käytti lahjaani tyynynä. Otin sen varovaisesti pois. Sie et väsy millään, nainen sanoi kohteliaasti, heräämättä.

Avasin tallinoven, juovuin raittiista ilmasta. Lumi ja tuuli olivat veistäneet patsaita kaikkialle, mikä tuntui teollisuusalueella liioittelulta. Lumen hohhteessa näin, että lahjapaperiin oli kirjoitettu kuulakärkikynällä ”Pekka Vaaralle”. Lähdin kävelemään. Tilkan otin evääksi.

Kävelin kerrostalolle, viisi kilometriä. Autoissa matkusti perheitä sukuloimaan. Se oli kuulunut myös meidän perheen tapaniin. Menin rappuun, Vaarat asuivat viidennessä kerroksessa. Raotin hiljaa postiluukkuja, kuulin askeleita, haistoin lanttulaatikon. Lahja ei mahtunut luukusta. Odotin käytävässä ja pihalla, mutta Pekka Sakari Vaara ei tullut ulos.

Menin Poronsarveen. Nahkatakkinen portsari tuli vessasta, vaati takin ja lahjan, antoi muoviläpyskän kourusta tilalle. Neljä markkaa. Kerroin vaihtavani lahjan välipäivinä. Se ei halunnut kuulla selityksiä. Se kertoi tietävänsä mitä lahjoissa oli, jos ne haluttiin viedä salin puolelle. Se oli jo heittänyt kaksi miestä pihalle omien eväitten juomisesta.

Join kaksi olutta, hikoilin ne heti pois. Päätin lähettää lahjan postissa Pekka Sakari Vaaralle. Voisin soittaa hänelle myöhemmin ja kysyä, mitä pake-tissa oli. En löytänyt portsaria narikkansa edestä enkä biljardipöydän ympärille kerääntyneestä porukasta, huolestuin. Kysyin tarjoilijalta.

Se kertoi heidän vahtimestarinsa aloittavan viideltä. ■

MERKITYKSEN JÄLJILLÄ

1 Minäkertoja alustaa jutun

Jari Tervon novellin "Lahja" minä on hyvä tarinankertoja, joka vetää lukijan mukaansa kuuntelemaan vauhdikasta juttua tapahtumista, joihin hän itsekin osallistuu. Samalla hän tulee paljastaneeksi jotain itsestään ja elämäntarinastaan.

Tutki, millainen on jutun tapahtumien näyttämö. Mitä tietoja minäkertoja antaa jutun alussa

- tapahtumapaikoista,
- tapahtumien ajasta,
- tapahtumiin liittyvistä henkilöistä ja heidän luonteestaan,
- omasta itsestään?

2 Minäkertoja tekee havaintoja

A.

Tutki, millaisen kuvan kertoja antaa

- henkilöiden elämäntilanteesta ja arjesta,
- ystävydestä ja toveruudesta,
- selviytymisen keinoista ja
- moraalista.

B.

Tarinan tapahtumat kestävät joulun aatonaatosta tapaninpäivään.

Miten minäkertoja rikkoo mielikuvan joulusta

- antamisen juhvana,
- viattomien lasten juhvana,
- yhdessäolon aikana,
- sopusoinnun aikana,
- rauhan ja rakkauden juhvana,
- hengellisenä juhvana?

3

Minäkertoja paljastaa itsensä

A.

Tervon novellissa ei merkitä dialogia tavanomaisesti repliikkiviivoilla, vaan henkilöiden puhe suodattuu tarinan minäkertojan kautta erilaisina sanomisina.

Poimi kerronnan lomasta minäkertojan omat sanomiset joko ääneen tai itsekseen ja pohdi, mitä ne paljastavat minän suhteesta

- Helgen suunnitelmaan,
- lapsiin ja perhe-elämään,
- joulun,
- omaan menneisyyteensä ja tulevaisuuteensa.

B.

Minäkertoja välähdyksenomaiset muistikuvat omasta lapsuudesta ja menneisyydestä nousevat esiin kerronnan lomassa ja saavat hänet miettimään omaa elämäänsä.

Etsi kohdat, joissa minäkertoja

- muistelee lapsuutensa joulujen viettoa,
- epäilee toimintansa moraalisuutta,
- häpeää omaa nykyistä tilannettaan,
- havaitsee ympäristönsä epäaitouden ja valheellisuuden,
- yrittää muuttaa elämänsä suuntaa.

VASTAA TEKSTIN EHDOKSILLA

■ Pohdi, millaisen lahjan minäkertoja tarinan jouluna saa.

■ Erittele ja tulkitse Jari Tervon novelli Lahja kertomuksena elämänmuutoksen vaikeudesta.